

Zágorec-Csuka Judit

A családom anyanyelve a muravidéki magyarok identitása tükrében (*Gasparics Judit*)

PILISVÖRÖSVÁR. MURAVIDÉK BARÁTI KÖR
KULTURÁLIS EGYESÜLET. 103 OLDAL

Kétnyelvűség és identitás

Két fal közé szorultál, / két kultúrába, két országba, két nyelvbe, két gyermek mosolyába, két diplomával, két úton járva [...]

(Zágorec-Csuka Judit: Két fal között)

A könyvtárosként, költőként, irodalomtörténészként és műfordítóként tevékenykedő Zágorec-Csuka Juditnak 2008 tavaszán jelent meg *A családom anyanyelve a muravidéki magyarok identitása tükrében* című tanulmánykötete, amelyhez Székely András Bertalan írt *Megmaradni – anyanyelven* címmel utószót. A szerző tartalmas pályát tudhat a magáénak: a budapesti bölcsészkar magyar–könyvtár szakának elvégzése után újságíróként dolgozott a lendvai Népújságnál, majd magyart tanított a kétnyelvű általános és középiskolában, jelenleg pedig könyvtárosként dolgozik. Doktori disszertációját *A szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig* címmel írta (1). Magyar és szlovén nyelvű verseskötetek, egy Zrínyi-tanulmány – amely hamarosan megjelenik horvátul is –, a Muravidék és a Rábavidék kortárs szlovén irodalmából válogatott művek magyar nyelvre való átültetése, valamint a kétnyelvű *Lindua* című folyóirat társszerkesztése fűződik a nevéhez.

A családom anyanyelve átfogó képet ad a muravidéki magyarok kétnyelvűségéről, a kisebbségi létről és az identitás kérdéséről. A könyv két részből áll. Az első rész, amelynek címe *A családom anyanyelve*, az anyanyelv, a keveréknyelvűség és a kétnyelvűség témakörét állítja a középpontba. A tanulmány először felvázolja a muravidéki magyar nyelvjárás általános jellemzőit, hangtani és alaktani sajátosságait. A Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területén a 2002-es népszámlálási adatok alapján 6243 magyar nemzetiségű személy él a magyar–szlovén határ mentén. A dialektológia a muravidéki magyar nyelvjárást az őrségi és a hetési nyelvjárás nyúlványának tekinti, de két vonatkozásban különbözik a muravidéki magyar nyelvhasználat az anyaországítól: egyrészt archaikusabb, másrészt pedig erősen kontaktusos, a szlovénizmusok meglete tendenciaként nyelvi szintű is (Bokor 2001: 46).

A következőkben a szerző irodalmi nyelvét mutatja be a kötet a *Viharverten* című 1997-es és a *Kiűzve az Édenből* című 2003-as kötet recenziói alapján. Verseire a műfajhatárok átlépése jellemző, gyakran szólítja meg önmagát egyes szám második személyben. Szeretettel ír szülőföldjéről, de benne él az elvágódás, mindig szívesen látogat el Budapestre.

Terjedelmes részt képvisel a *Gyermekeim nyelve – nyelvi eszmélkedésük története* című fejezet, amely pszicholingvisztikai és szociolingvisztikai szempontból is sok hasznos információt tartalmaz. Nem tudományos igényvel, hanem elsősorban saját, személyes tapasztalatok alapján íródtak ezek a sorok. Zágorec-Csuka Judit a pszicholingvisztika szakkifejezéseit felhasználva két fia példáján keresztül mutatja be a hangok és

a hangkapcsolódások elsajátítását, a beszédfejlődés fordulatait, a szófajok váltakozását, és kiemelten kezeli a kétnyelvűség állapotát. Szülőként a gyerekekkel otthon magyarul beszéltek (és beszélnek a mai napig), a gyerekek a bölcsődében, illetve az óvodában kerültek először kapcsolatba a szlovén nyelvvel. Nagyon hamar megtanulták a környezet nyelvét, ma már a két nyelv interferenciájára utalnak a következő megnyilatkozások: „Ma sokat tornáztunk a *telovadnicában* (tornateremben). Aztán magunkra vettük a *trenerkát* (melegítőt), és a *potoválkába* (utazótáskába) beleraktuk a cuccainkat, majd útközben bementünk a *blagovnicába* (áruházba), hogy *hrenovkát* (virslit) és *strucát* (cipót) vásároljunk” (Zágorec-Csuka 2008: 35). A szerző megjegyzi, hogy az lenne a baj, ha belenyugodna ezekbe a „keverékmondatokba”, és nem igyekezne állandóan javítani gyerekeinek a beszédét, annak ellenére, hogy a Muravidéken a magyar nyelv társadalmi funkciója egyre jobban beszűkül, lassan már csak otthoni használatra korlátozódik.

Ez a fejezet vezeti át az olvasót a záró részhez, amelyben *A többnyelvűség és a mi kétnyelvűségünk az Európai Unióban* című rész kapott helyet. Itt mutatja be a szerző a szlovéniai magyarok kétnyelvűségét, a sokat és sokak által vitatott kétnyelvű oktatást, amely 2009-ben ünnepli bevezetésének 50. évfordulóját. 1959-ig léteztek magyar iskolák a Muravidéken, de az osztályok kiürültek, így létrehozták a kétnyelvű oktatási rendszert. A muravidéki kétnyelvű oktatásnak nagyon gazdag a szakirodalma (Ruda 2002a; Ruda 2002b; Kolláth 2005), Zágorec-Csuka Judit itt és most főként az egyén és a család felelősségét hangsúlyozza, mert „az anyanyelv megőrzése elsősorban egyéni harc, nemcsak oktatási célkitűzés” (Zágorec-Csuka 2008: 54). A szerző felvázolja a kétnyelvű oktatás előnyeit: „elvileg” lehetőséget nyújt a továbbtanuláshoz Magyarországon és Szlovéniában is, valamint erősíti az idegen nyelvek tanulását. A hátrányok közé tartozik, hogy az érvényesülés nyelve a szlovén, ezért a magyar nyelv egyre több szintéren visszaszorul. A kétnyelvű oktatás nem ideális, de nincsen alternatívája, ez bizonyul a „legjobb” oktatási modellnek.

A jövővel kapcsolatban aggályait fejezi ki a szerző: fiai a Trianon utáni negyedik generációhoz tartoznak, és nyelvileg már nagyon erősen érinti őket az asszimiláció. Vajon mit visznek tovább a szülők és a nagyszülők anyanyelvéből ők és társaik?

A második rész kulcsfogalma az identitás kérdése, erre utal a főcím is: *Mitől függ a muravidéki magyarok identitása?* Ahhoz, hogy választ találjunk a XXI. század által felvetett problémákra, ismernünk kell a történelmi hátteret is. A szerző először az útkeresés nehézségeiről beszél: vajon mi határozza meg a muravidéki magyarság szimbólumrendszerét, beleértve a társadalomhoz, a politikához, a kultúrához és az oktatáshoz való viszonyát is? Hogy közelebb jusson a válaszhoz, történelmi struktúrákon keresztül vizsgálja az identitás kérdését, részletezve az 1920 előtti, a két világháború közötti, az 1945 utáni és a Szlovénia megalakulásáig tartó időszakot. 1991 után az intézményesülés időszakáról beszélhetünk a szlovéniai magyarság körében: közösséget teremtő intézmények jöttek létre, mint a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet 1993-ban és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet 1994-ben. 1988-tól jelenik meg a muravidéki magyar irodalmat és a tudományos igényű megírt tanulmányokat közlő *Muratáj* című folyóirat, 2007-től pedig a multikulturalitás jegyeit magán hordozó kétnyelvű *Lindua* című folyóirat. 2002-ben alakult meg a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, amely a közösség tudományszervező munkáját fogja össze. 2004-ben avatták fel Lendván a Makovecz Imre által tervezett Színház- és Hangversenytermet, amely Magyarországról és Horvátországból is fogadja a színházlátogató közönséget.

A muravidéki magyarok érdekképviselői, oktatási intézményei és tudományos fórumai kettős célt szolgálnak: egyrészt az ott élő magyarok szolgálatában állnak, másrészt segítik az anyaországgal való kapcsolattartást is. A fejezet és a tanulmánykötet a gondolkodási struktúrák bemutatásával zárul. A szerző véleménye szerint a muravidéki magyarság gondolkodásmódjában jelen van a demokratikus, a nacionalista, a patrióta és a kozmopolita attitűd is. A kisebbségi léthelyzetbe szorult maroknyi létszámú magyarság még nem tudta összeegyeztetni kisebbségi identitását az európai identitással. Addig még sok kérdést kell tisztázni, többek között ezeket is: „Valójában kik is a muravidéki magyarok? Kik azok, akik a köreikbe tartoznak? Milyen alapon

tartoznak össze? Mi teszi őket muravidéki magyarrá? A közös történelmi emlékezetük, bizonyos viselkedési formáik, gesztusaik, nemzeti jelképeik, művelődési szokásaik, közös történelmi hőseik, [...] irodalmi mítoszaik, közös íróik, költőik? A felsoroltak által hogyan reprezentálja a muravidéki magyarság önmagát? S ezt hogyan látják azok, akik nem muravidékiek?” (Zágorec-Csuka 2008: 90).

Zágorec-Csuka Judit tanulmánykötete hasznos lehet kutatóknak, magyartanároknak és mindazoknak, akik többet szeretnének megtudni a muravidéki magyarok múltjáról és jelenéről, nyelvhasználatukról, az identitás kérdéséről és az Európai Unió adta lehetőségeikről.

Irodalom

- Bokor József 2001. A magyar nyelv használata a szlovéniai Muravidéken az ezredforduló küszöbén. *Magyar Nyelv.* 34–52.
- Kolláth Anna 2005. *Magyarul a Muravidéken.* Zora. Maribor.
- Ruda Gábor (szerk.) 2002a. *Az iskola mint asszimilációs gépezet. Šola kot asimilacijski mehanizem.* Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület. Pilisvörösvár.
- Ruda Gábor (szerk.) 2002b. *Nemzetiségi iskolák – Kétnyelvű oktatás. Narodnostne šole – Dvojezično izobraževanje. Minderheitenschulen – Zweisprachiger Unterricht.* Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület – Artikel VII. Kulturverein für Steiermark. Pilisvörösvár–Graz.
- Zágorec-Csuka Judit 2003. *Két fal között. Kiűzve az Édenből.* Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. 80. Lendva.

(1) *Muravidéki életrajzi lexikon.* <http://www.ms.sik/si/Biolex/ZagorecCsJ.html>. (2009. január 29.)

Gasparics, Judit: Bilingualism and identity

Az írás szerzőjéről

Gasparics Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország; Raoul Wallenberg Humán Szakképző Iskola és Gimnázium, Budapest. Magyarország

gasju[kukac]freemail.hu